

Koński, Wiesław Adam / Grochowska, Krystyna

Historia jednego kontraktu : słupy ogłoszeniowe w Płocku w I połowie XX wieku, cz. I

Notatki Płockie 58/3 (236), 18-24

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

HISTORIA JEDNEGO KONTRAKTU

SŁUPY OGŁOSZENIOWE W PŁOCKU W I POŁOWIE XX WIEKU, CZ. I

Abstrakt

W 1908 roku w przestrzeni miejskiej Płocka pojawiły się słupy ogłoszeniowe. W artykule, w oparciu o akta w języku rosyjskim znajdujące się w Archiwum Państwowym w Płocku przedstawiono historię powstania i realizacji 25-letniego kontraktu z Magistratem miasta Płocka na ustawienie i użytkowanie słupów ogłoszeniowych.

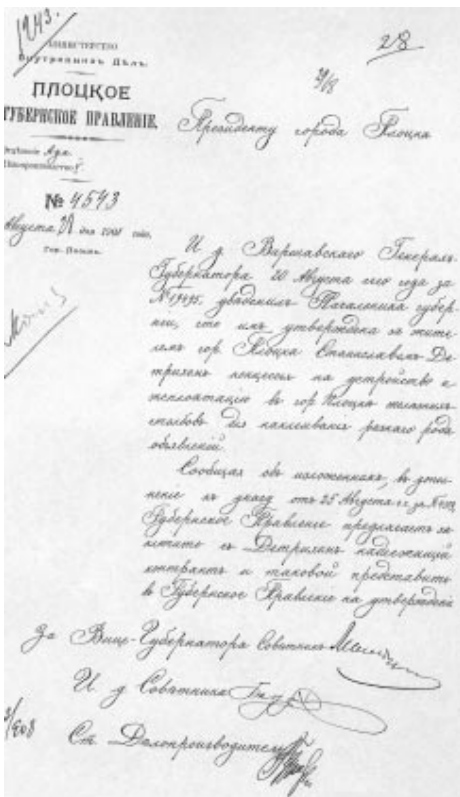
Słowa kluczowe: Płock w latach 1908–1939, słupy ogłoszeniowe, Stanisław Detrych

Starania o ustawienie w Płocku żeliwnych słupów do naklejania ogłoszeń rozpoczął Stanisław Detrych¹ – płocki drukarz (praktykę odbył w zakładzie Saturnina Sikorskiego w Warszawie). Swoją propozycję złożył wprost do Płockiego Rządu Gubernialnego, a ten przekazał ją do rozpatrzenia i podjęcia uchwały w tej kwestii Gubernatorowi Haraldowi Iwanowiczowi Hafferberg, który 26 stycznia 1908 roku określił okres kontraktu na 25 lat². 31 stycznia 1908 roku odbyło się na ten temat specjalne posiedzenie Magistratu³.

18 marca 1908 roku Stanisław Detrych skierował do Magistratu miasta Płocka pierwszą ofertę, a 12 maja 1908 roku kolejną, będącą formalnym podaniem⁴, które zawierało projekt warunków do otrzymania koncesji, rysunek techniczny słupa oraz plan miasta Płocka z zaznaczeniem 15 miejsc, gdzie mają stanąć słupy. Przedstawił w nim warunki koncesji, na których Magistrat m. Płocka mógłby oddać mu na 25 lat prawo eksploatacji słupów do naklejania afiszy i różnego rodzaju ogłoszeń. Projekt określał roczną opłatę z tytułu dzierżawy do Kasy Miasta w wysokości 33 ruble i 33 kopiejki, natomiast kaucją (wadium) na 1000 rubli. Kaucja miała być zwrócona przedsiębiorcy po przejęciu słupów przez Magistrat pod warunkiem, że byłyby one w stanie zdatnym do użytkowania i nie wymagałyby remontu (w innym przypadku koszt naprawy byłby potrącany z kaucji). Projekt Stanisława Dietrycha rozpatrzył szczegółowo Magistrat w dniu 23 maja 1908 roku i przedstawił do zatwierdzenia Płockiemu Rządowi Gubernialnemu 24 maja 1908 roku⁵.

Stanisław Detrych zaproponował ustawienie słupów ogłoszeniowych pod nadzorem Magistratu w następujących miejscach:

1) na rogu ul. Tumskiej i Warszawskiej przy domu Lewensteina,

Pismo Płockiego Rządu Gubernialnego do Prezydenta miasta Płocka o tym, że Generał – Gubernator Warszawski pozytywnie zaopiniował wniosek Stanisława Detrycha

2) na rogu ul. Tumskiej i Kolejnej przy domu Synoradzkiej,

KONTRAKT.

W roku 1906 m. 11 września (starego stylu) pomiędzy Magistratem miasta Płocka występującym na mocy pełnomocnia Płockiego Rządu (ul. Dzierżyńskiego, z dn. 20 sierpnia 1906 r. (st. st.) z nr 4543, opartej na rozporządzeniu P. Jermol-Dzierżynskiego Warszawskiego z dn. 20 sierpnia r. b. nr 19485 (st. st.) z jejcej, a właścicielem miasta Płocka Stanisławem Detrichem z drugiej strony, zawarty został na zasadach koncesyjnych ten kontrakt na prawa eksploatacyjne stwarzanych obecnie przez Detricha słupów telegraficznych do założenia słupów i rurnych opłonek.

§ 1.

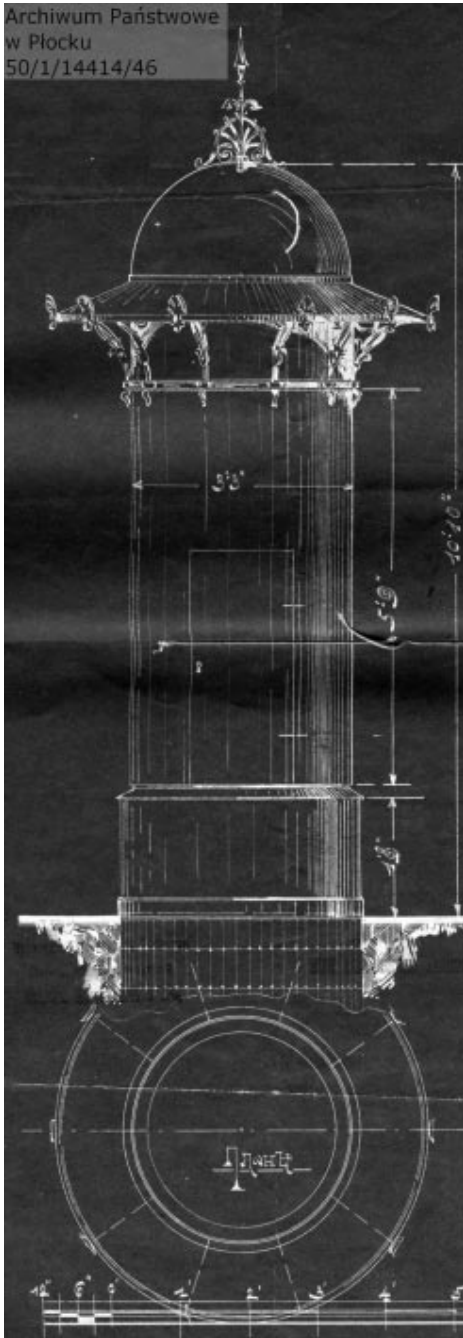
Magistrat miasta Płocka podaje Stanisławowi Detrichowi wyłączenie praw do wytworzenia na specjalnie przygotowanych przez niego telegraficznych słupach, w liczbie 15, słupów telegraficznych i wzniesień wogóle zaklepiowanych przez osobę ogłonek, w przeciągu 15 lat, licząc od 1 stycznia 1909 r. (st. st.) do 1 stycznia 1924 r. (st. st.).

§ 2.

Omawiana firma (północnie) telegraficznych słupów, Stanisław Detrich obowiązuje jest podobnie jak własny kram, według załączonego przy niniejszym rysunku, stawiać takowe pod dozorem Magistratu w następujących punktach:

- 1) na rogu ul. Tumskiej i Warszawskiej przy domu Lewensteinja
- 2) „ „ „ „ i Kolegialnej „ „ Synociskiej.
- 3) „ „ „ „ i Więziennej „ „ Kramera.
- 4) „ „ „ „ i Królewieckiej „ „ Zielińskiego.
- 5) „ „ „ „ i Bielskiej „ „ Grabowskiego.
- 6) „ „ „ „ i Szerokiej i Bielskiej „ „ Lidzbarskiego.
- 7) Starym-Rynku przy gmachu Magistratu.
- 8) „ „ „ „ i Grodzkiej przy domu Raciążera.
- 9) „ „ „ „ ul. Grodzkiej i placu Kanonicznego przy domu Chmielewicz.
- 10) „ „ „ „ Warszawskiej i Dominikańskiej przy domu Dębowskiego.
- 11) „ „ „ „ Dominikańskiej i Kolegialnej przy domu Przymanowskiego.
- 12) „ „ „ „ Dominikańskiej i Kolegialnej przy domu Włoczewskiego.
- 13) „ „ „ „ Kolegialnej i Misjonarskiej przy domu Gasparskiego.
- 14) „ „ „ „ Warszawskiej przy szpitalu Św. Trójcy.
- 15) nad Wisłą przy domu Motylińskiego – przy schodach².

Słupy powyższe być podobnie jak bieżące słupy 3 metry grubości. Wysokość słupa powinna mieć 3,5 metr. w tem około 0,54 metra, wysokości powierzchni gładkiej do załączenia ogłonek 1,85 metr., i 1,73 0,80 metr. Każdy słup ma mieć w średnicy 0,60 metr. Słupy postawione będą na fundamentach z żwiru, głębokości 2 metry i postawione z szerokością 1,5 metra, otoczone jak bieżące słupy.

Projekt słupa ogłoszeniowego załączony do kontraktu

- 3) na rogu ul. Tumskiej i Więziennej przy domu Kramera,
- 4) na rogu ul. Tumskiej i Królewieckiej przy domu Zielińskiego,
- 5) na rogu ul. Królewieckiej i Bielskiej przy domu Grabowskiego,
- 6) na rogu ul. Szerokiej i Bielskiej przy domu Lidzbarskiego,
- 7) na Starym Rynku przy gmachu Magistratu
- 8) na rogu Starego Rynku i Grodzkiej przy domu Raciążera,
- 9) na rogu ul. Grodzkiej i placu Kanonicznego przy domu Humieckiego,
- 10) na rogu ul. Warszawskiej i Dominikańskiej przy domu Dębowskiego,
- 11) na rogu Dominikańskiej i Kolegialnej przy domu Włoczewskiego,
- 12) na rogu ul. Dominikańskiej i Więziennej przy domu Przymanowskiego,
- 13) na rogu ulicy Kolegialnej i Misjonarskiej przy domu Gasparskiego,
- 14) na rogu ulicy Warszawskiej przy szpitalu Św. Trójcy,
- 15) nad Wisłą przy domu Motylińskiego – przy schodach².

Dla zrozumienia wagi tego przedsięwzięcia (drugiego w Królestwie Polskim na wzór Warszawy) warto przytoczyć zarówno przybliżoną liczbę mieszkańców miasta jak i tych, którzy nie umieli czytać.

*Do dostarczenia mi dwóch egzemplarzy
 broszury N. 100 z dn. 11 września 1908 r.
 16. ul. Artychów złączonych pod numerem
 Nr. 1391 z blachy 1,25 mm gę-
 ścią, pokryte z powłoką izolacyjną
 opóźniającą chłodzenie, wszelkie
 warunki i ceny, w tym wycenę, pro-
 szę mi dostarczyć do dnia 10 września
 1908 r.*

Właściciel
W. W. W.
16. ul. Artychów

Zakład Wzrostów Metalowych
 ul. Gogolewka 17/19
 PŁOCK

Rachunek za wykonanie stupów ogłoszeniowych w Zakładach WYROBÓW Metalowych Konrad, Jarnuszkiewicz S-ka w Warszawie

Dla tych ostatnich stupy ogłoszeniowe były istotnym źródłem informacji, kiedy gromadzili się wokół, a ktoś na głos odczytywał zawarte w ogłoszeniach i afiszach treści. Dotyczyły to nie tylko samych mieszkańców Płocka, ale także tych, którzy przyjeżdżali do miasta np. na jarmarki i w dni targowe.

Pierwszy powszechny spis ludności przeprowadzony jednocześnie w Cesarstwie Rosyjskim i Królestwie Polskim odbył się w dniu 9 lutego 1897 roku. Był to jedyny spis powszechny dokonany w Królestwie Polskim aż do 1914 roku. W przeprowadzeniu kolejnego przeszkodziła I wojna światowa⁷. Według spisu w 1897 roku Płock liczył 26.966 mieszkańców⁸, chociaż dane statystyczne o Płocku zawarte w Aktach Miasta Płocka podają 28.966 mieszkańców (statych i niestatych)⁹. W 1908 r. mieszkało 24.986 stałej i 5.644 niestatych ludności (razem 30.630)¹⁰. Można więc przyjąć, że 1908 roku, kiedy zaczęto realizację stawiania stupów ogłoszeniowych w Płocku – ludność miasta oscylowała między 26–28 tysiącami mieszkańców.

Nieco trudniejsze jest określenie liczby analfabetów w tym okresie. Według spisu powszechnego z 30 września 1921 roku w Płocku liczącym

wówczas 25.752 mieszkańców – nie umiało czytać 6911 mieszkańców¹¹, a więc w 1908 roku można przyjąć szacunkowo, że w Płocku było około 8–10 tysięcy analfabetów.

Okazało się, że inicjatywa Stanisława Detrycha postawienia w Płocku stupów ogłoszeniowych nie była jedyną jaką została złożona w tej sprawie. Z takim samym projektem do Płockiego Rządu Gubernialnego wystąpił Ludwik Kempner – płocki księgarz, właściciel drukarni i wydawca płockich kalendarzy i tygodnika „Płocczanin”¹². Płocki Rząd Gubernialny przekazał sprawę z datą 14 czerwca 1908 r. do rozpatrzenia Magistratowi. W zbiorach Archiwum Państwowego w Płocku znajduje się protokół Uchwały Magistratu, z którego wynika, że sprawę rozpatrywano bardzo szczegółowo, porównując oba projekty i warunki zarówno Stanisława Detrycha jak i Ludwika Kempnera¹³.

Po rozpatrzeniu obu projektów, policzeniu i porównaniu kosztów, członkowie Magistratu uznali, że „projekt pana Kempnera można określić jako szkic projektu sporządzony naprędce, daleko niepełny, gwarantujący interesy projektodawcy”¹⁴. W Uchwale wymieniono w jakichś ładniejszych projekcie stupów Ludwika Kempnera ustępował projektowi Stanisława Detrycha. Pisano: „Stupy Stanisława Detrycha są o wiele ładniejsze, solidniejsze, mają być zbudowane z 3 milimetrowej blachy, (projekt L. Kempnera – 2 mm)”, ponadto zaproponowana opłata za naklejane ogłoszenia była tańsza i tym samym korzystniejsza dla mieszkańców. Stanisław Detrych oferował także całkowite podporządkowanie się kontroli Magistratu (chodziło o utrzymanie stupów, ich czyszczenie i sposoby naklejania), o czym L. Kempner wspominał zdawkowo, a poza tym proponowany kontrakt z Magistratem opiewał na 25 lat, kiedy jego przeciwnik na 22 lata, a w drugim projekcie na 20 lat¹⁵. W tej sytuacji, po dokładnym rozpatrzeniu okoliczności, członkowie Magistratu (w jego skład wchodził: Prezydent miasta Alfons Skroboński, 4 Ratmanów Honorowych i przynajmniej 2, członków Komisji Budowlanej) uznali projekt Ludwika Kempnera za mniej korzystny dla miasta i w związku z tym postanowili go nie przyjmować¹⁶. Wkrótce zresztą, bo 14 lipca 1908 r. Ludwik Kempner zmarł¹⁷.

Warto odpowiedzieć na pytanie jak do momentu postawienia żeliwnych stupów ogłoszeniowych rozwijano sprawę ogłoszeń w mieście? Otóż do 1909 roku ogłoszenia były umieszczane w 16 specjalnie do tego przeznaczonych gablotach przytwierdzonych do murów kamieniem. Jak stwierdzono w Uchwale Magistratu Płocka: „dotychczas panował bałagan, chaos, chodziło więc o jej unormowanie, a zwłaszcza, by nie naklejano na ścianach domów”, /.../ „w obecnym czasie zawieszono 16 gablot do naklejania ogłoszeń, nie spełnia współczesnych wymogów”¹⁸.

Stup ogłoszeniowy zaproponowany przez Stanisława Detrycha miał być zbudowany z blachy o grubości 3 mm, o wysokości 10 futów i 10 cali, w tym cokół 1 fut 11 cali, gładka powierzchnia do naklejania ogłoszeń 6 futów i fryz wysokości 2 futów 11 cali¹⁹. Stupy miały być postawione na fundamentach murywanym o głębokości 2 cegieł i pomalowane farbą olejną koloru czarnego lub brązowego z zewnątrz i wewnątrz. Każdy stupa miał swoje urządzenie wewnętrzne: drzwiczki zamykane na klucz, do dyspozycji właściciela.

Po ustawieniu stupów – gabloty na murach domów miałyby być zdjęte.

Umowa określała sposób naklejania i zdejmowania ogłoszeń, w ten sposób, by nie przeszkadzały w otwieraniu drzwiczek. Czyszczenie stupów było obowiązkowe poprzez odmoczenie wodą, szczotką, szmatą, przy czym nie wolno było na sucho używać czegoś twardego. Nie należało też malować klejem ani cokołu ani fryzu. W okresie dzierżawy Stanisław Detrych miał obowiązek utrzymywać stupy w stałej sprawności, w należytym stanie, oczyszczając je co rok i co dwa 2 lata malować wewnątrz i na zewnątrz.

Interesujące były zasady na jakich można było się ogłaszać. Otóż ogłoszenia Magistratu i władz rządowych Stanisław Detrych zobowiązany był umieszczać bezpłatnie, natomiast za umieszczenie prywatnych afiszów (np. teatralnych i wszystkich innych) przedsiębiorca miał prawo pobierać opłatę zgodnie z cennikiem zamieszczonym w paragrafie 9 kontraktu.

Opłata zależała od rozmiarów afisza, bądź ogłoszenia. Wprowadzono kategorie:

- Kategoria I – podwójne arkusze nie większe niż 350 werszków kwadratowych²⁰,
- Kategoria II – pojedyncze arkusze wielkości nie większej niż 175 werszków kwadratowych,
- Kategoria III – półarkusze wielkości mniej niż 43 werszki kwadratowe,
- Kategoria IV – ćwierć arkusze wielkości nie większej niż 43 werszki kwadratowe.

Dla każdej kategorii przewidziana była określona opłata:

- Kategoria I – 2 ruble 50 kop. Za każdy następny dzień – 1 rubel 25 kop.
- Kategoria II – 1 rubel 25 kop.
- Kategoria III – 1 rubel 50 kop.
- Kategoria IV – za pierwszy dzień 60 kop., za każdy następny dzień – 30 kop.

Zgodnie z kontraktem klepsydry powinny być naklejane raz dziennie o 12⁰⁰ bez żadnego dodatkowego wynagrodzenia, również na kościółkach i domach, z których miało być wywożone ciasto. Afisze i ogłoszenia miałyby być naklejane również raz dziennie o 12⁰⁰.

Wyjątek stanowiły ogłoszenia nadzwyczajne władz państwowych, które przedsiębiorca zobowiązany był nakleić natychmiast po otrzymaniu.

Ocenzurowane wcześniej ogłoszenia, przedsiębiorca mógł przyjmować i dostarczać do: restauracji, mieszkań prywatnych, hoteli i innych instytucji publicznych według uzgodnionej opłaty.

Stanisław Detrych był zobowiązany utworzyć swoje biuro w centrum miasta i wyposażyć je w odpowiednią wywieszkę, natomiast w biurze miałyby być umieszczona tablica z zaznaczeniem rodzajów ogłoszeń i cen.

Przedsiębiorca nie mógł udostępniać praw wynikających z koncesji bez zgody Magistratu innej osobie. Na ustawienie stupów miał pół roku od momentu podpisania umowy.

Płocki Rząd Gubernialny postanowił przedłożony za pośrednictwem Magistratu projekt zatwierdzić. Po otrzymaniu koncesji Stanisław Detrych został zobowiązany do przedłożenia nowego projektu stupa do którego technicy gubernialni mieli uwagi. Następnie projekt i wszystkie dokumenty łącznie z uchwałą Magistratu przedstawiono do zatwierdzenia Warszawskiemu Generał-Gubernatorowi.

28 sierpnia 1908 roku Płocki Rząd Gubernialny zawiadomił Prezydenta miasta Płocka Alfonsa Skrobońskiego²¹, że p.o. Generała Gubernatora Warszawskiego w dniu 20 sierpnia 1908 roku wyraził zgodę na wydanie koncesji dla stupów Stanisława Detrycha²².

W uzupełnieniu dekretu z dnia 25 sierpnia 1908 roku Rząd Gubernialny zezwolił zawrzeć ze Stanisławem Detrychem kontrakt na 25 lat i przedłożyć Rządowi Gubernialnemu do zatwierdzenia.

Brudnopis umowy – kontraktu zawartego 11 września 1908 roku między Magistratem m. Płocka działającym za zgodą Płockiego Rządu Gubernialnego i akceptacją Generał – Gubernatora Warszawskiego z 20 sierpnia 1908 roku i Stanisławem Detrychem zawiera 22 paragrafy ustalające warunki wydania koncesji. Potwierdzono w nim wyłączne prawo Stanisława Detrycha do nalepania afiszów i ogłoszeń oraz wszystkie warunki, które proponował Stanisław Detrych²³.

W paragrafie 10 zapisano, że nie zabrania się Stanisławowi Detrychowi „przyjmować prywatnych ogłoszeń zatwierdzonych przez cenzurę, a także znosić do mieszkań prywatnych, hoteli, restauracji i w inne miejsca publiczne, w tym także osób zainteresowanych i zgodnie z obopólną umową²⁴. Jednocześnie w paragrafie 7 zapisano jednoznacznie (co będzie miało swoje konsekwencje w latach późniejszych), że „Naklejanie na innych domach i w innych miejscach poza stupami nie zezwala się nikomu i w żadnym przypadku²⁵. Jako zabezpieczenie obowiązku przekazania stupów po upływie 25 lat na własność miasta w dobrym stanie, Stanisław Detrych zobowiązany był wносить przez cały okres trwania koncesji do Kasy Miejskiej 40 rb rocznie w dwóch

ratach półrocznych tzn. 2 stycznia i 2 lipca. Wyższe kwoty miały złożyć się na utworzenie kaucji w wysokości 1000 rubli. Zwrot tej kwoty miał nastąpić po ustaniu koncesji i oddaniu słupów miastu. Gdyby wystąpiła potrzeba remontu słupów, to kwota 1000 rubli miałaby być pomniejszona o koszt remontu²⁶.

16 września 1908 roku umowę ze Stanisławem Detrychem podpisali: Prezydent Płocka Alfons Skroboński, Ratmani Honorowi: A. Dembowski, R. Kuncman, p.o. Architekta m. Płocka A. Wysocki, Ratman Paweł Kopulski, Sekretarz Miasta – podpis nieczytelny (Stupecki ?). Umowa zatwierdzona w „Dzienniku Płockiego Rządu Gubernialnego” przez Radcę Rządu (podpis nieczytelny) oraz pisarza Rządu została opatrzona podłużną pieczęcią Płockiego Rządu Gubernialnego²⁷.

Magistrat przywiązywał dużą wagę do wydanej koncesji i warunków związanych z ustawianiem słupów do naklejania ogłoszeń. Przypominał Stanisławowi Detrychowi, że wykonanie należy powierzyć doświadczonym mistrzom pod nadzorem technika posiadającego prawo wykonywania takich robót, ściśle według projektu. Powiadomił także Policmajstra oraz Architekta Miasta i prosił o nadzór podczas ustawiania słupów²⁸. Na reakcję nie trzeba było długo czekać. 16 października 1908 roku Policmajster w trybie pilnym powiadomił Prezydenta miasta, że Stanisław Detrych powinien jak najszybciej uprzętnąć ziemię po wykopach pod stu-

py. Zwrócił na to uwagę również Naczelnik Guberni (H. Haffenberg)²⁹. Następnego już dnia Magistrat napisał do przedsiębiorcy w sprawie natychmiastowego usunięcia stert ziemi. Magistrat interesował się też terminem ustawienia słupów. 13 listopada 1908 roku Stanisław Detrych w odpowiedzi na pismo Magistratu z 11 listopada odpowiedział, że ustawianie słupów zakończy do 1 grudnia 1908 roku. Na piśmie tym znajduje się odręczny dopisek informujący, że do 1 stycznia 1909 roku ogłoszenia będą się ukazywały jeszcze w gablotach³⁰. 6 grudnia 1908 roku powiadomił Magistrat, że zakończył ustawianie słupów i poprosił o wyznaczenie daty ich odbioru. Doszło do tego 30 grudnia 1908 roku o godzinie 11⁰⁰. W skład komisji wchodzili: Gubernialny Architekt – Władysław Czechowski, Architekt Miasta – Antoni Wysocki oraz Ratmani Honorowi: Pogroziński, Humięcki, Wassermann. Ocena słupów odbyła się na oddzielnym posiedzeniu, a protokół poza wymienionymi podpisał także Prezydent m. Płocka Alfons Skroboński³¹. Od 1 stycznia 1909 roku rozpoczęła się eksploatacja słupów przez Stanisława Detrycha, która miała trwać do 1 stycznia 1934 roku.

Magistrat przywiązywał dużą wagę do wyglądu słupów podczas ich eksploatacji i dosyć często domagał się od Stanisława Detrycha ich oczyszczenia, umycia i przemalowania³². Być może kłopoty z utrzymaniem słupów były przyczyną odstąpienia słupów innemu dzierżawcy. 7 stycznia 1910 roku Magistrat powiadomił Wydział Administracyjny Płockiego Rządu Gubernialnego, że nie ma przeszkód do odstąpienia przez Stanisława Detrycha słupów ogłoszeniowych Janowi Jeleńskiemu, zamieszkałemu przy ulicy Dobrzyńskiej w Płocku. 18 stycznia 1910 roku w kancelarii notarialnej Alfreda Cybulskiego sporządzono akt notarialny o udostąpieniu przez Stanisława Detrycha swoich praw do tych słupów. Na tej podstawie 12 lutego 1910 roku Płocki Rząd Gubernialny wydał dekret w sprawie zatwierdzenia cesji na rzecz Jana Jeleńskiego³³.

Nowy dzierżawca słupów już 10 marca 1910 roku otrzymał pismo z Magistratu w którym zwrócono uwagę, że w przypadku niezadbania o nie zostanie pociągnięty do odpowiedzialności sądowej, a 1 lipca Magistrat poprosił Policmajstra o podjęcie kroków wobec Jeleńskiego, wyznaczenie terminu ich oczyszczenia, a w przypadku niewypełnienia polecenia należy pociągnąć go do odpowiedzialności sądowej³⁴.

Nie był to jedyny kłopot Jana Jeleńskiego. 30 października 1910 roku zwrócił się on do Magistratu z prośbą o interwencję w sprawie konfliktu ze Stanisławem Górnickim właścicielem iluzjonu „Nowości”, który zainstalował 2 gabloty do zamieszczania ogłoszeń, a ponadto rozklejał afisze na ścianach domów przy ulicy Warszawskiej, a nie na słupach ogłoszeniowych, czym naruszał

Słup ogłoszeniowy na rogu Starego Rynku i ulicy Grodzkiej przy domu Raciężera

umowę z Magistratem z 1908 roku. Jeleński zwrócił uwagę, że takie działanie przynosi mu uszczerbek finansowy i prosił o przymuszenie Górnickiego by ten natychmiast zlikwidował zamontowane przez siebie gabloty na ścianach, a jeśli tego nie uczyni, o pociągnięcie do odpowiedzialności sądowej. Z pewnym opóźnieniem, bo dopiero 8 grudnia 1910 roku Magistrat powiadomił Stanisława Górnickiego, że wpłynęła na niego skarga za samowolne naklejanie afiszy w prywatnych gablotach bez zgody Jana Jeleńskiego³⁵.

W tym miejscu należy przypomnieć, że pewna sytuacja konfliktowa związana z uruchomieniem w Płocku pierwszych kinematografów miała już miejsce wcześniej. 7 grudnia 1909 roku Karol Popielawski, właściciel Hotelu Warszawskiego przy ulicy Kolegialnej zwrócił się z podaniem do Magistratu, by przy wejściu do otwartego przez niego kinematografu „Sfinks” mógł umieścić 2 drewniane stupy wyłącznie do reklam i programów związanych z kinematografem. Do podania dotychczas została zgoda Stanisława Detrycha. Ponadto Stanisław Detrych w piśmie do Magistratu z 9 grudnia 1909 r. oświadczył, że z jego strony nie ma przeszkód by takie afisze mogły się znaleźć, ale tylko te dotyczące kinematografu. 14 stycznia 1910 r. Magistrat zezwolił Karolowi Popielawskiemu na ustawienie na brzegu chodnika przed swoją nieruchomością 2 drewnianych stupów do naklejania reklam i afiszy związanych z eksploatacją kinematografów „Sfinks” i „Corso”, pod warunkiem że wszystkie afisze rozklejone na własnych stupach będą umieszczone także na stupach eksploatowanych przez Stanisława Detrycha³⁶.

Otóż jeśli Stanisław Detrych starał się znaleźć drogę do ugody z właścicielem kinematografu, to Jan Jeleński, kolejny przedsiębiorca był już o wiele bardziej stanowczy i żądał od Magistratu bezwzględnego dotrzymania się umowy z 1908 roku, która przewidywała monopol przedsiębiorcy na wywieszanie ogłoszeń, afiszów i reklam. 8 grudnia 1909 roku Magistrat zwrócił się do Sędziego Pokoju – rewiru 2 w Płocku z doniesieniem, że Stanisław Górnicki nie wypełnia żądań Magistratu i że Magistrat będzie reprezentował przed Sądem Pokoju Ratman Kopulski³⁷.

3 stycznia 1911 r. Jan Jeleński skierował ponadto pismo do Magistratu w sprawie Karola Popielawskiego, właściciela kinematografu „Sfinks” przy ulicy Kolegialnej 295 z powodu urządzenia 2 gablot do ogłoszeń. Na skutek interwencji przedsiębiorcy Magistrat powiadomił właściciela iluzjonu „Sfinks” o tym, że czyni niezgodnie z prawem i jeśli nie zaprzestanie umieszczać ogłoszeń w gablotach na ścianie domu, będzie pociągnięty do odpowiedzialności sądowej. 10 lutego 1911 roku Magistrat zwrócił się do Sędziego Pokoju – rewiru 2 i załączył 2 kopie pozwu Jana Jeleńskiego przeciwko Popielawskiemu³⁸.

26 lutego 1911 r. w imieniu prezydenta miasta Płocka, jego zastępcą Michajłow zwrócił się do Płockiego Zjazdu I Okręgu Sędziów Pokoju (instancja wyższa) w związku z wyrokiem wobec Stanisława Górnickiego. Za samowolne wieszanie gablot i naklejanie na nich ogłoszeń przed iluzjonem „Nowości”, Górnicki został ukarany grzywną 10 rubli z zamianą na 2 doby aresztu policyjnego. Magistrat odwołał się od tego wyroku, ponieważ wszczynając sprawę 5 stycznia 1911 roku prosił Sędziego Pokoju 2 rewiru o pociągnięcie do odpowiedzialności karnej z art. 29, oraz o likwidację gablot. Sędzia nie nakazał jednak likwidacji gablot i Magistrat miał o to pretensje³⁹. 18 kwietnia 1911 r. Przewodniczący Zjazdu Sędziów Pokoju I Okręgu powiadomił Magistrat, że sprawa Górnickiego z artykułu 29 została wyznaczona na 28 kwietnia 1911 r.⁴⁰. Jest to ostatnia odszukana informacja na temat tej sprawy sądowej. Należy domniemywać, że ostatecznie Stanisław Górnicki uznał, że posunięcia wbrew kontraktowi z 1908 roku były bezprawne i uznał je prawomocne.

19 marca 1914 roku Jan Jeleński zwrócił się do Magistratu o zezwolenie na odstąpienie Stanisławowi i Bolesławowi Detrychom wszystkich swoich praw do eksploatacji stupów do naklejania na

Pismo przewodnie Stanisława i Bolesława Detrychów do aktu notarialnego o zmianie właścicieli

Stup ogłoszeniowy na rogu ulicy Grodzkiej i placu Kanonicznego (obecnie przed Biblioteką im. Zielińskich TNP)

nich różnego rodzaju ogłoszeń postawionych na rogach ulic miasta Płocka⁴¹. 19 kwietnia 1914 r. Magistrat przedstawił protokół uchwały, z której wynika, że członkowie Magistratu nie widzą przeszkód zadośćuczynienia prośby Jana Jeleńskiego i Płocki Rząd Gubernialny postanowił zezwolić Janowi Jeleńskiemu na odstąpienie swoich praw wynikających z otrzymanej koncesji. Magistrat powiadomił ponadto, że musi być zawarty akt notarialny pomiędzy Janem Jeleńskim a braćmi Dietrychami. 17/30 kwietnia 1914 r. w kancelarii notariusza Cybulskiego sporządzono akt notarialny o nabyciu praw koncesyjnych na urządzenie i eksploatację słupów przez Stanisława i Bolesława Dietrychów⁴².

Przypisy

- ¹ Zob. biogram Stanisława Dietrycha [w:] A.J. Papierowski, J. Stefański, *Płoczanie znani i nieznan. Słownik biograficzny*. Płock 2002, s. 119; A.J. Papierowski, J. Stefański, *Płock od A do Z w tysiącletnich dziejach*. Płock 2010, s. 133; J.B. Nycek, *Ludzie i książki. Słownik biograficzny ludzi książki i pióra województwa płockiego*. Płock 1983, s. 37.
- ² Archiwum Państwowe w Płocku (dalej: APP), Akta Miasta Płocka (dalej: AMP), Sprawa Ratmana II. Starania Stanisława Dietrycha o urządzenie w mieście Płocku żelwnych słupów do naklejania ogłoszeń, sygn. 14414, k. 8.
- ³ Tamże, k. 12.
- ⁴ Tamże, k. 2, 3.
- ⁵ Tamże, k. 11, 12.
- ⁶ Tamże, k. 4 i 4 verso.
- ⁷ J. Berger, *Spisy ludności na ziemiach polskich. Komentarz historyczny do wystawy*. Warszawa-Kliczków 26–28 kwietnia 2010, s. 2.
- ⁸ Zob. *Pierwsza wseobsczajca perepis naselenia Rossijskiej Imierii, Sankt Petersburg 1897*, rozdz. LVII. Płockaja gubernia.
- ⁹ APP, AMP, Dane statystyczne o Płocku, sygn. 5736.
- ¹⁰ APP, AMP, Dane statystyczne o Płocku, sygn. 7832
- ¹¹ *Pierwszy Powszechny Spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 roku. Mieszkania, ludność, stosunki zawodowe. Województwo warszawskie*. Warszawa 1927, s. 48.
- ¹² Zob. biogram Ludwika Kempnera [w:] A.J. Papierowski, J. Stefański, *Płoczanie znani i nieznan. Słownik biograficzny*. Płock 2002, s. 263. Na temat działalności drukarskiej i wydawniczej L. Kempnera szerzej pisała Urszula Morawska w pracy *Drukarstwo płockie do roku 1918*. Płock 1984, s. 108–109.
- ¹³ APP, AMP, Sprawy Ratmana II. Starania Ludwika Kempnera o urządzenie w mieście Płocku słupów do naklejania ogłoszeń, sygn. 14463, k. 2–3.
- ¹⁴ Tamże, k. 2.
- ¹⁵ Tamże, k. 13.
- ¹⁶ Tamże, s. 2–3.
- ¹⁷ Z akt zawierających starania Stanisława Dietrycha o ustawienie słupów ogłoszeniowych wynika, że Ludwik Kempner zmarł 12 lipca 1908 roku. Zob. sygn. 14414, k. 13.
- ¹⁸ Tamże, k. 8–9.
- ¹⁹ Fut – jednostka długości w systemie miar rosyjskich = 1/7 sążnia

- = 12 cali = 0,3048 m. Zob. *Sovetskij enciklopedičeskij slovar*, Moskwa 1989, s. 1454.
- ²⁰ Werszek – rosyjska miara długości = 1 3/4 cala (4,45 cm). Tamże.
- ²¹ Sylwetkę i dorobek tego mało dotąd znanego prezydenta miasta Płocka, który pełnił funkcję przez 11 lat (od 1903–1914 roku) przedstawiła po raz pierwszy dr Krystyna Grochowska. Zob. *Władze gubernialnego miasta Płocka w latach 1866–1914* (odcinek 8), „Sygnaly Płockie” 2010, nr 11 z 1 VI, s. 12. W monografii „Dzieje Płocka”, tom 2, *Dzieje miasta w latach 1793–1945* wydanej w 2006 r. pod redakcją Mirosława Krajewskiego – nazwisko tego prezydenta (pierwszego w okresie zaborów Polaka) w ogóle nie występuje.
- ²² APP, AMP, Sprawy Ratmana II. Starania Stanisława Dietrycha o urządzenie w mieście Płocku żelwnych słupów do naklejania ogłoszeń, sygn. 14414, k. 28.
- ²³ Tamże, k. 15–23.
- ²⁴ Tamże, k. 19v.
- ²⁵ Tamże, k. 18.
- ²⁶ Tamże, k. 32.
- ²⁷ Tamże, k. 33.
- ²⁸ Tamże, k. 38–39.
- ²⁹ Tamże, k. 40, 40v.
- ³⁰ Tamże, k. 43.
- ³¹ Tamże, k. 44, 46, 46a–46v.
- ³² Zob. pismo Magistratu z 10 lipca 1909 r., z 19 września 1909 r. Tamże, k. 49. 7 stycznia 1910 roku odbyło się nawet specjalne posiedzenie Magistratu z udziałem Prezydenta miasta oraz dwóch Ratmanów Honorowych a także p.o. Architekta Miasta, na którym dokonana została ocena słupów. Tamże, k. 53, 54, 54v.
- ³³ Tamże, k. 56, 56v, 62, 63, 64, 64v.
- ³⁴ Tamże, k. 65v, 68, 68v.
- ³⁵ Tamże, k. 70, 70v, 71.
- ³⁶ Tamże, k. 57, 57v, 58, 58v.
- ³⁷ Tamże, k. 72.
- ³⁸ Tamże, k. 73, 77.
- ³⁹ Tamże, k. 79.
- ⁴⁰ Tamże, k. 87.
- ⁴¹ Tamże, k. 103.
- ⁴² Tamże, k. 107.

THE HISTORY OF A SINGLE CONTRACT

ADVERTISING PILLARS IN PŁOCK IN THE FIRST HALF OF THE XX CENTURY, PART I

Summary

In 1908 advertising pillars appeared in the urban space of Płock. In the article was presented the history of the conclusion and performance of the 25 year contract with the municipal authorities of the city of Płock for the placing and use some of advertising pillars on the basis of the statute, written in the Russian language, which is in the State Archive in Płock.